

Artur Schneider kao ravnatelj Strossmayerove galerije

Mr Ljerka Gašparović
muzejski savjetnik Strossmayerove
galerije, Zagreb

Saopćenje na simpoziju

Dr. Artur Schneider obavljao je dužnost ravnatelja Strossmayerove galerije od godine 1928. do svoje smrti (10. III. 1946). Po statutu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti bio je, na svečanoj sjednici 5. VII. 1928, imenovan ravnateljem na tri godine, nakon što je istog dana nominiran za dopisnog člana Umjetničkog razreda JAZU na prijedlog dotadašnjeg ravnatelja, akademika Mencija Klementa Crnčića. Znanstvenoistraživački angažman Artura Schneidera na likovnom i kulturnom području datira još od početka stoljeća, a na novoj dužnosti nastavio je rad nesmanjenim intenzitetom. Upravo stoga je već na glavnoj godišnjoj skupštini JAZU, godine 1930, izabran za izvanrednog pravog člana, a već 20. VI. 1931. imenovan je redovnim pravim članom umjetničkog razreda JAZU. Taj slijed priznanja najvišeg znanstvenog i kulturnog foruma rezultat je Schneiderove cjelokupne dotadašnje djelatnosti. Od godine 1919. bio je upravitelj Grafičke zbirke Nacionalne sveučilišne biblioteke, a uz to je od godine 1922. predavao predmet »Povijest umjetnosti i kulture« na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Već od ranije bio je poznat kao autor mnogih znanstvenih radova, referata i članaka s područja likovne umjetnosti i kulture, uvaženi kritičar suvremenog umjetničkog života, autor nekoliko značajnih izložbi i književnih radova. Posebno je značajan njegov prinos na iniciranje i realiziranje bogatog glazbenog stvaralaštva i sistematski vođenog programa muzičkih priredbi u Zagrebu, o čemu se posebno govori u ovom jubilarnom broju »Peristila«.

Iz godišnjeg izvještaja o radu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1927/28. doznajemo da je već tada započela plodna i djelotvorna suradnja Artura Schneidera sa Strossmayerovom galerijom. Zbog teškog zdravstvenog stanja ravnatelja M. C. Crnčića, upravo je njemu bio povjeren niz tekućih poslova i neodgodivih zadataka a 18. III. 1928. godine bio je formalno imenovan zamjenikom ravnatelja Strossmayerove galerije. Upravi JAZU očigledno je bilo jasno da je samo Schneider, kao renomirani i afirmirani povjesničar umjetnosti, bio u mogućnosti da dovrši posao što ga je ona, godine 1926, bila povjerila dr. Gabrijelu Téreyu, poznatom evropskom stručnjaku i dugogodišnjem direktoru Narodnog muzeja u Budimpešti. Trebalo je, nai-

Octavajući djelatnost A. Schneidera kao ravnatelja Strossmayerove galerije u Zagrebu (1928—1946), autorica se osvrće na njegovu suradnju s Gabrijelom Téreyem (1926/27), Rajmondom v. Marleom (1929), Otom Benešem (1929), Adolfom Venturijem (1930) i drugim znanstvenicima. Posebno se osvrće na njegov katalog »Talijanske slikarske škole« (1939) i na organiziranje proslave pedesete godišnjice Strossmayerove galerije (1934), te u vezi s tim na suradnju s budućim direktorom Galerije Ljubom Babićem. Upoznaje nas s umjetninama koje je A. Schneider nabavio za Galeriju, te s ostalom izložbenom djelatnošću A. Schneidera (u Strossmayerovoj galeriji i Grafičkoj zbirci Sveučilišne knjižnice). Posebno važnim smatra njegov rad na popisivanju, znanstvenoj obradi i fotografskom snimanju umjetnina na području Hrvatskog primorja, Dalmacije i dijela kontinentalne Hrvatske (1930—1941). Autorica spominje i niz drugih aktivnosti A. Schneidera o kojima svjedoče godišnji izvještaji publicirani u »Ljetopisu JAZU«.

me, seriously to study the gallery's fundus of works of art, to carry out a revision of attributions and to create a new gallery catalog. To do this with his rich experience and scientific preparation he helped the director Crnčić in the re-arrangement of the gallery's exhibits and the preparation of the catalog, Dr. G. Térey was in 1926, in a number of visits to Zagreb. In parallel with his study of works of art, he was then able to carry out his photographic work on the most important exhibits and those works of art which he had himself arranged in the gallery with the greatest care. He felt the need for a definitive solution of attributional problems. The Yugoslav Academy of Sciences and Arts enabled him to do this by his study trip to Italy, and he was able to do this by his autopsy and comparative analysis of a large inventory of works of art, with the help of the most experienced experts and with the aid of recent literature, he insisted on the most complete possible solution of the problems posed. He was able to do this by his photographic work and the interesting fact that he was able to read today in their own words the personal observations of Térey, as well as his suggestions for the most important exhibits. We discover that Térey consulted, among others, Bernhard Berenson, Giuseppe Fiocca, Carla Gamba, Georga Gronau and Wilhelma Suidu. The death of Gabriella Térey (beginning of 1927) prevented her from completing her work, and she was replaced by the Yugoslav Academy of Sciences and Arts, which accepted her husband in 1927. Her work was carried out by her, with the help of her photographs, some unsorted notes and a fragmentary description of individual gallery pictures.

Restaurator Strossmayerove galerije prof. Ferdo Goglia prvi je sredio svu tu nesistematiziranu građu, a pregledan inventar dokumentacije trebala je stručno obraditi komisija od tri člana: dr. Artur Schneider, dr. Branko Šenoa i prof. Ferdo Goglia. Unatoč formalnoj pomoći potonje dvojice, sva težina posla i znanstvene obrade pala je na dr. Artura Schneidera. On je jedini bio u stanju da studiozno i efikasno proradi arhivsku građu i da prikupljene podatke interpolira kao relevantne karike u mukotrpnom radu rekognosciranja i eruiranja pojedinih atributivnih i stilskih problema. Stvarajući vlastite sudove o pojedinim umjetninama na temelju Téreyevih predradnji i nizova alternativnih atribucija pribilježeni na fotografijama, ali i na osnovi vlastitog sistemskog studija komparativnog materijala, Artur

1 Artur Schneider 1980.

2 Artur Schneider oko 1885.

Schneider je već godine 1932. publicirao privremeni katalog Strossmayerove galerije. U međuvremenu je, naime, prvo izdanje »Dodatka šestom izdanju kataloga Strossmayerove galerije« iz 1922. godine (izdano 1926. povodom otvaranja preuređenog galerijskog postava) bilo u potpunosti raspačano. U tom drugom Schneiderovom »Dodatku...« sadržani su novi rezultati kritičkih ispitivanja i priopćene nove atribucije svagdje gdje je to bilo moguće.

Schneider je, međutim, bio svjestan da je Strossmayerovoj galeriji potreban nov, kompletan, kritički i znanstveni katalog, pa intenzivno nastavlja rad na obradi cjelokupnog inventara umjetnina. Tijekom godina prati znanstvenu i stručnu periodiku relevantnu za rješavanje galerijskih problema, registrira ili prihvaća korigirana mišljenja mjerodavnih znanstvenika o djelima iz naše Galerije. Tako je, npr., Bernhard Berenson objavio 38 umjetnina iz Strossmayerove galerije u djelu »Italian pictures of the Renaissance« (Oxford 1932), u kojem se atribucije nisu u cijelosti podudarale s onima pribilježanim na poleđini Tereyevih fotografija iz 1926. godine. Neke ispravke i nadopune izvršio je Berenson i u vrijeme svojega kratkog posjeta Galeriji godine 1936. Priopćio ih je Arturu Schneideru u svom pismu od 3. III. 1937.

Novi ravnatelj je odmah po dolasku na dužnost inicirao prilično brojne kontakte s inozemnim povjesničarima umjetnosti. Uspjelo mu je da već sredinom godine 1929. posjeti Strossmayerovu galeriju tada najuvaženiiji poznavalac talijanskog slikarstva XIV. i XV. st. dr. Rajmond van Marle. U izmjeni mišljenja s dr. A. Schneiderom, on je postavio nekoliko novih atribucija i uvrstio izbor naših umjetnina u svoje monumentalno djelo »The Development of the Italian Schools of Painting« od X. sveska nadalje (Haag 1931). Dr. Oto Benesch također poznaje galerijski fundus i u reviji »Belvedere« godine 1929. visoko valorizira tri slike, pripisujući dvije Paulu Caliariju Veroneseu (»Alegorija mudrosti i snage«, SG-271 i »Krist i žena Zabedejeva«, SG-235), a treću Jacopu Robustiju il Tintoretu (»Zaruke sv. Katarine«, SG-252). Isti taj bečki učenjak publicira godine 1930. u godišnjaku »Wallraf-Richards Jahrbuch« raspravu »Die Grenzprobleme der österreichischen Tafel-Malerei«, u kojoj je utvrdio porijeklo i autora daljih triju slika iz Strossmayerove galerije (»Krist na križu«, SG-19, »Oplakivanje Krista«, SG-21 i »Krunjenje Bogorodice«, SG-20). Nazvao ga je »zagrebačkim majstorom«, pripadnikom Štajerske škole oko g. 1400. I veliki talijanski povjesničar umjetnosti Adolfo Venturi najavljuje godine 1930. posjet Galeriji i moli fotografije talijanskih maj-

3 Artur Schneider, Beč 1899.

4 Artur Schneider 1905.

5 Artur Schneider prije 1918.

6 Artur Schneider oko 1930.

7 Artur Schneider oko 1934.

stora. Schneider mu stavlja na raspolaganje pedesetak snimaka s osnovnim podacima o umjetninama. Veći dio tih djela Venturi je publicirao u djelu »Storia dell'arte italiana« (svezak IX/1—7, Milano 1936). Slijedi posjet profesora dr. Richarda Offnera iz New Yorka (1932), koji u Galeriji fotografira radove ranih firentinskih majstora i objavljuje ih u poznatom djelu »Corpus firentinskog slikarstva«. Visoka cijena od 56.000 dinara bila je zaprekom na Schneider nabavi za Galeriju to kapitalno djelo.

Dr. Dorothea Westphal u svojoj studiji »Malo poznata slikarska djela XIV. do XVIII. stoljeća u Dalmaciji« (»Rad« JAZU, 1937) toplo zahvaljuje dr. A. Schneideru na svestranjosti pomoći pri traženju i nabavljanju teško dostupne literature, što potvrđuje njihovu suradnju. Ujedno zahvaljuje Jugoslavenskoj akademiji što joj je stavila na raspolaganje novi fotografski materijal. Poznato je, međutim, da je upravo Artur Schneider u to vrijeme sistematski snimao, pod vrlo teškim uvjetima, fotografsku dokumentaciju umjetničke baštine u Dal-

maciji i da je Akademija, zahvaljujući njegovu svesrdnom zalaganju, odobrila autorici korištenje traženog materijala.

Premda prvenstveno zainteresiran za problematiku djela talijanskih slikarskih škola, Schneider je paralelno nastojao provjeriti autentičnost i likovnu kvalitetu nizozemskih majstora. U tu svrhu je bio u doticaju s Maxom Friedlendärom, direktorom Državnih muzeja u Berlinu. On mu je pomogao stručnim savjetom i pri nabavi dviju vrijednih slika iz bečke zbirke Klarwill, i to slike Nicolaesa Maesa (»Djevojka u vrtu«, SG-295) i Jana Miense Molenaera (»Veselo društvo«, SG-294). Na te susrete iz 1929. godine nadovezuje se kasnije suradnja sa stručnjacima za francusku umjetnost, Léonom Reyom i Borisom Losskym iz Pariza. Oni su mu pomogli u ispravnom identificiranju francuskih majstora u privatnim zbirkama u Hrvatskoj i u našoj Galeriji.

8 Artur Schneider na V. Bizantološkom kongresu u Rimu, 21. IX. 1930.

Sintezu i rezultate svojih dugogodišnjih proučavanja, dobivenih mišljenja i sugestija u kontaktu s naprijed citiranim stručnjacima, objavljuje dr. Artur Schneider godine 1939. u prvom dijelu kataloga Strossmayerove galerije, u kojem su bile obrađene slike »Talijskih slikarskih škola«. Objavljivanje drugog dijela kataloga, u kojem bi bile obrađene ostale slikarske škole zastupljene u Strossmayerovoj galeriji, Schneider nije uspio ostvariti. Drugi svjetski rat prekinuo je djelatnost Galerije kao i sve planirane radove.

S formalne strane katalog »Talijske slikarske škole«, prema Schneiderovu prijedlogu i nakon iscrpnih rasprava u umjetničkom razredu JAZU, bio je izrađen prema uzoru na katalog Nacionalne galerije u Londonu. Svako je umjetnini posvećen tekst koji sadržava, osim imena autora ili škole, biografiju prema najrecentnijoj literaturi, preciznu deskripciju slike, njezin naziv i tehničke podatke, literaturu u kojoj se djelo spominje ili je reproducirano, alternativne atribucije kao i reprodukciju djela. Ti su podaci pružili mogućnost mnogim

stručnjacima, a i najširem krugu ljubitelja umjetnosti, da upoznaju značajke i vrijednosti umjetničkog inventara Strossmayerove galerije. Upravo stoga je V. Zlamalik s pravom utvrdio da je taj katalog »... na razini momenta suvremene nauke o povijesti umjetnosti«.

Kako se 9. XI. 1934. godine navršilo pedeset godina od svečanog otvaranja Strossmayerove galerije (1884), Jugoslavenska akademija je odlučila da se dostojno proslavi taj jubilej. Zaključeno je da se priredi niz retrospektivnih izložbi hrvatske umjetnosti za posljednjih 100 godina. Izvršavanje zadatka povjereno je posebno izabranom galerijskom odboru, koji je u načelu prihvatio program što ga je koncipirao akademik Ljubo Babić. Prva zamisao da se priredi osam izložaba nije se mogla realizirati iz načelnih i tehničkih razloga (»Ljetopis JAZU«, 1933), pa je priređeno pet. Za njihovu postavu specijalno je bio preuređen atrij Akademijine palače. Konceptcija likovnih manifestacija, kako to izriječno kaže dr. A. Schneider u predgovoru kataloga, bila je »... da se nizom izložbi prikaže strujanje stvaralač-

9 Artur Schneider s ocem i sinom — 1928.

10 Artur Schneider sa suprugom 1939.

kog rada na području likovnih umjetnosti, isprva još pod rukom stranih majstora i pod tuđim utjecajima, onda postepeno oslobađanje i sve življe i snažnije bujanje umjetničkog stvaranja, u vezi sa savremenim pokretima ostalog kulturnog svijeta, naposljetku traženje samostalnih pogleda i načina izražavanja i izgrađivanja samosvojne umjetničke kulture» («Spomenica», 1935). Slijedeći taj program na prvoj izložbi »Sto godina hrvatske umjetnosti« (od 1830. do 1930) predstavljen je »predilirski, ilirski i poilirski period«, ilustriran djelima Vjekoslava Karasa, Michaela Stroya, Marije S. Bedeković, Karoline Mihanović, Ivana Zaschea, G. F. Waldmüllera i drugih manje poznatih ili nepoznatih umjetnika XIX. st. Većinom su to bili portreti uglednih plemićkih i građanskih obitelji iz sjeverozapadnog dijela Hrvatske, posuđeni iz zagrebačkih i varaždinskih galerija ili iz privatnih zbirki. Izbor izložaka i postava izložbe bili su povjereni Ljubi Babiću, a katalog je uredio dr. Artur Schneider. On u kratkim biografijama pojedinih umjetnika objavljuje provjerene podatke, ali osim na-

ziva slika i njihovih vlasnika katalozi ne sadržavaju čak ni tehničke elemente o slikama, što bi u pojedinim slučajevima olakšalo kasnije rekognosciranje izlaganih djela.

Druga izložba obuhvatila je prvu fazu nagodbenog perioda, a priređena je pod naslovom »Počeci realizma« (1860. do 1890). Bilo je izloženo 150 slika, crteža i grafika Ferde Quiquereza, Josipa Mückea, Izidora Kršnjavija i Nikole Mašića, zatim skulpture Ivana Rendića i Vatroslava Doneganija te niz suptilnih akvarela C. H. Hötendorfa i poetičnih pejzaža Adolfa Waldingera. U vezi s tom izložbom održao je dr. A. Schneider izvanredno seriozno pripremljeno predavanje o »Slavonskim pejzažistima« i tzv. prvoj slikarskoj školi u Osijeku. To izlaganje je prvi ozbiljan analitički prikaz umjetničke i kulturne atmosfere u Slavoniji i Osijeku u drugoj polovici XIX. st., kao i tegobne i polagane evolucije slikarske svijesti u našim krajevima.

Treća je izložba prikazala razdoblje između 1880. i 1900. godine pod naslovom »Dekorativni akademizam«.

11 Artur Schneider s unukom, 1940.

Na njoj je prezentirano stotinjak izložaka — slika, crteža, studija, grafika, pastela i skulptura — radova umjetnikâ Vlahe Bukovca, Celestina Medovića, Bele Csikosa Sessije, Vinka Draganje, Rudolfa Valdeca i Slave Raškaj. Ta je priredba trebala odraziti koncentraciju i sabiranje snaga iz cjelokupnog nacionalnog područja, gašenje regionalnih »škola« i utemeljivanje nacionalne razvojne linije u Zagrebu kao hrvatskoj metropoli.

»Zagrebački krug: Crnčić — Kovačević — Tišov« (1890 do 1910) obuhvatila je četvrta retrospektiva izložba hrvatske umjetnosti. Na njoj je bilo predstavljeno 120 izložaka. Zaokruženi izbor umjetnina iz opusa te trojice umjetnika ilustrirao je buđenje i afirmaciju nacionalnih elemenata u likovnom stvaralaštvu.

Zadnjom, petom izložbom, pod nazivom »Impresionizam oko 1910.: Račić — Kraljević«, zaključen je ciklus tih pionirskih retrospektivnih likovnih manifestacija i po dokumentarnom značenju dragocjenih izložaba, kojima je dostojno proslavljena pedeseta godišnjica osnutka i otvaranja Strossmayerove galerije, tog »Atheneuma« za lijepe umjetnosti, kako bi običavali reći suvremenici. Schneiderova i Babićeva intencija da se kulturnoj javnosti prezentira likovna stvarnost u Hrvatskoj, paralelizam, ažurnost i sinkroničnost likovnog djelovanja u Zagrebu sa stvaralaštvom u ostalim evropskim umjetničkim središtima, bila je tom petom izložbom u potpunosti ostvarena. Pojedinačni katalogi opisanih iz-

ložbi bili su naknadno uvezani u jedinstven svezak pod naslovom »Spomenica o pedesetoj godišnjici Strossmayerove galerije« (Zagreb, 1935). Spomenica sadržava 41 reprodukciju najznačajnijih umjetnina odabranih između petstotina izložaka, kojima je Schneider znalacki prikazao razvitak umjetničke svijesti i likovne interpretacije od Hrvatskog preporoda do prvih decenija XX. st. Na posebnoj izložbi u XII. dvorani Strossmayerove galerije (današnjoj dvorani X) priređena je izložba umjetnina osamnaestorice suvremenih likovnih stvaralaca, kako bi u cijelosti bila ostvarena koncepcija retrospektive »Sto godina hrvatske umjetnosti od 1830. do 1930. godine«. Posebno je značajno da je u toku trajanja izložbi održano i šest informativnih predavanja, koja je ili organizirao, ili sam održao, ravnatelj Strossmayerove galerije dr. Artur Schneider.

I druge izložbe koje je tijekom svog ravnateljstva Galerijom organizirao dr. A. Schneider odlikovale su se »... stručnim izborom objekata i ukusnim načinom prezentiranja, širinom same zamisli u zaokruženim cjelinama te su bile instruktivne i zanimljive pružajući uvid u pojedine vrste umjetničkog stvaranja pojedinih grupacija, epoha ili naroda« (Kušan). Istovremeno moramo naglasiti da je Schneider kao upravitelj Grafičke zbirke priređivao u Sveučilišnoj knjižnici manje temporalne izložbe stare i moderne grafike, domaće i inozemne, uz prigodna informativna predavanja i analitička tumačenja.

Schneiderov znanstveni rad, raznolik po izboru tema, osvjetljava osebnije probleme, raspravlja o interesantnim pitanjima kulturno-povijesnog, književnog, a napose likovnog karaktera. Bez obzira na to piše li o starim majstorima (Leonardu, Goyi, Callotu, Düreru ili Tizijanu), o atributivnim problemima Strossmayerove galerije (već od 1910), o vrtovima, tapiserijama ili goblenima u Hrvatskoj, o hrvatskim umjetnicima (Karasu, Račkom, Babiću, Kraljeviću, Meštoviću, Mašiću i drugim), ili o arhitektu Bartolu Felbingeru, on je koncizan, dokumentaran, stručan i jasan. Istom akribijom istražuje djelovanja i doprinose hrvatskih umjetnika evropskom kulturnom krugu, napose onih renesansnih majstora koji su zbog specifičnih povijesno-socioloških prilika živjeli i djelovali u tuđini (Medulić, Klović, Čulinović, Duknović), te o baroknom majstoru Federiku Benkoviću. U kompleks obrade naše kulturne i umjetničke baštine uključio je, izvukavši ih iz tame zaborava, mnoge strane majstore ili udomaćene umjetnike koji su u Hrvatskoj naišli na plodnije polje rada u novonastalim prilikama afirmacije građanskog staleža XIX. stoljeća (Waldmüller, Hötzendorf, Waldinger, Zasche i mnogi drugi).

Za Strossmayerovu galeriju od posebne su vrijednosti bila Schneiderova istraživanja privatne korespondencije biskupa Strossmayera sa svim onim ličnostima koje su mu pomagale pri nabavljanju umjetnina za njegovu zbirku, kao i onih koje je veliki mecena angažirao za dekoriranje svoje katedrale u Đakovu. U tom materijalu naročito nam je dragocjena biskupova prepiska s kanonikom dr. Nikolom Voršakom u Rimu, koji je često svojim trijeznim i znalačkim savjetima pomagao Strossmayeru u pronalaženju, ocjenjivanju i kupovini umjetnina. Korespondencija s umjetnicima Overbec-om, Flatzom, A. M. i L. Seitzom, Steinleom i Kupelwieserom objavljena je u okviru Schneiderove izvanredne studije »Strossmayer i religiozno slikarstvo njemačkih nazarenaca« (»Rad JAZU, 1935). Neumorni istraživač Artur Schneider pretražio je ne samo zagrebačke privatne i državne arhive nego je pronalazio vrijednu građu u Lübecku, Bregenzu, Frankfurtu na Maini, Beču, Rimu i drugdje.

U povodu proslave pedesete godišnjice otvaranja Strossmayerove galerije dr. Artur Schneider je govorio na svečanoj sjednici o ličnosti biskupa Strossmayera kao sabirača umjetnina. Ocrtao je početke i preduvjete biskupovih prvih spoznaja o likovnoj umjetnosti za vrijeme studija i kasnijeg službovanja u Beču. Evocirao je prvu sabiračku strast mladog biskupa nakon konsekracije, kad u svojoj dijecezi izvlači na svjetlo dana umjetnine iz zabačenih kutaka i prašnjavih tavana crkava i župnih dvorova. U amaterskom entuzijazmu katkad je bio uvjeren da je otkrio djela velikih majstora, ali bi nakon ozbiljnijeg razmišljanja i proučavanja zanos splasnulo i nastupilo »ohlađenje nakon otrežnjenja«. Schneider podsjeća da je prvotna biskupova želja bila samo da slikama ukrasi hladne prostore biskupske rezidencije. Prevladao je, međutim, sabirački žar, pa je zbirka bivala sve veća, da bi kasnije, sistematskim otkupima u zemlji i u inozemstvu, ona porasla do prave i dragocjene galerijske zbirke. Ideju, da sabrane umjetnine budu pristupačne samo gostima biskupskog dvora, za-

12 Artur Schneider oko 1940.

mijenila je vrlo brzo želja da se u okviru Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti otvori specijalizirana zbirka umjetnina kao javna svojina i edukativno žarište najširim slojevima ljubitelja umjetnosti, a napose hrvatskoj omladini. Autor je i to predavanje temeljio na korespondenciji biskupa Strossmayera i njegovih umjetničkih savjetnika u Rimu, Veneciji, Kölnu i drugim kulturnim centrima, a ponajprije sa Voršakom, Simonettijem i Consonijem. Posebno su važna svjedočanstva i bilješke biskupova tajnika i biografa Cepelića. Dokumentirano, jasno i koncizno Schneider iznosi historijat nabavke mnogih umjetnina a faktografski tekst oživljava zanimljivim epizodama i anegdotama iz biskupova života.

Rukovodeći Galerijom ravnatelj Schneider je posebnu pažnju posvetio proširivanju galerijskog fundusa nabavkom novih umjetnina. Poznata je njegova suradnja sa »Društvom prijatelja Strossmayerove galerije« koje je, među ostalim, otkupilo na aukciji u Londonu godine 1936. remek-djelo Federika Benkovića »Abraham žrtvuje Izaka« (SG-3), a drugu, prvorazrednu akviziciju predstavlja crtež Jurja Julija Klovića »Judita i Holoferno« (danas u Kabinetu grafike JAZU, Inv. br. 1) kupljen

13 Artur Schneider oko 1945.

također u Londonu. U tom se vremenu (1928. do 1946) također redovno i sistematski otkupljuju i djela suvremenih domaćih umjetnika, o čemu podrobne podatke nalazimo u godišnjim izvještajima publiciranim u »Ljetopisu JAZU«. Nakon smrti dr. Artura Schneidera, a povodom preformiranja i reorganizacije muzejsko-galerijskih ustanova JAZU (1947), sva su djela hrvatskih umjetnika predana Modernoj galeriji JAZU, a crteži i grafike tada utemeljenom Kabinetu grafike JAZU.

Više stotina slika stranih i domaćih majstora prošlo je kroz ured dr. Artura Schneidera, koji je privatnim vlasnicima umjetnina uvijek spremno davao stručna mišljenja ili utvrđivao autore tih djela. Redovno je pratio recentnu znanstvenu i stručnu periodiku, savjesno nabavljao potrebne časopise i literaturu nastojeći, u skladu sa financijskim sredstvima Galerije, sistematski

kompletirati priručnu znanstvenu biblioteku. Uz to je bio urednik publikacije »Rad«, izdanja Akademijina umjetničkog razreda, kao i edicije »Kulturni spomenici« (1942).

Za kulturno-povijesnu i umjetničku baštinu Hrvatske posebno je bio važan Schneiderov dugogodišnji rad na popisivanju, naučnoj obradi i fotografskom snimanju svih likovno vrijednih objekata na području Hrvatskog primorja, Dalmacije i dijela kontinentalne Hrvatske. Na osnovi studija i bilježaka načinjenih na samom mjestu i izvedenih fotografskih snimaka, Schneider je sastavio inventar u kojemu je svaki umjetnički spomenik točno opisan, stilski opredijeljen i datiran. Tako sačinjen »Fotografijski arhiv starih umjetničkih spomenika« (1941) brojao je, prema Schneiderovu izvještaju, 2.786 negativa. Ti se negativni, kao i uvezani albumi s fotografijama,

dan danas pomno čuvaju u Strosmyerovoj galeriji i stoje na raspolaganju svim zainteresiranim stručnjacima. Posebno značenje tog pionirskog rada ogleda se prvenstveno u činjenici da su mnoge od Schneiderovih fotografija danas jedini konkretni podatak o nizu spomenika koji su u međuvremenu razoreni, uništeni ili netragom nestali.

U toku ratnih godina Schneider je morao prekinuti rad na terenu, ali je to vrijeme iskoristio da na temelju ranijeg proučavanja i dvanaestogodišnjeg obilaska više od 200 lokaliteta, napiše djelo »Umjetnost i kultura baroka u Hrvatskoj«. Rukopis je predao Jugoslavenskoj akademiji koncem godine 1941. i umjetnički razred je donio zaključak da se djelo publicira (odluka od kolovoza 1942). Do realizacije izdavanja, međutim, nije do-

šlo i nenadoknativ je gubitak za našu povijest umjetnosti što se rukopisu u međuvremenu izgubio svaki trag.

Cjelokupnom djelatnošću, koja je ovdje samo lapidarno naznačena, izdiže se znanstveni, muzejsko-galerijski i kritički rad dr. Artura Schneidera kao izvanredan, često i pionirski doprinos razvoju naše povijesti umjetnosti i unapređivanja muzejskog djelovanja. Sustavno istraživanje hrvatske kulturne i likovne baštine u specijaliziranim ustanovama i na terenu, jedna je od neizostavnih pretpostavki relevantnom i cjelovitom izučavanju naše sveukupne povijesti umjetnosti, a upravo u tom je smislu bio organiziran, sistematski proveden i realiziran impozantni rad dr. Artura Schneidera.

Prof. A. Schneider na katedri u Sveučilišnoj biblioteci (danas dvorana za periodiku, soba broj 15)

Grgo Gamulin

UN OUBLI DE LONGUE DURÉE

L'auteur traite de la vie et de la signification historique de l'oeuvre de A. Schneider, de la tâche que celui-ci avait à accomplir à la chaire d'histoire de l'art et dans le domaine des recherches scientifiques. Il rafraîchit la mémoire de son travail pédagogique se déroulant dans de mauvaises conditions des premières tentatives et souligne avec des paroles louangeuses l'oeuvre de ce pionnier qui agissait en tant que professeur d'histoire de l'art et en tant que scientifique dans le Cabinet des estampes de la Bibliothèque nationale et universitaire, dans la Galerie de Strossmayer et au Conservatoire de musique. Au dire de l'auteur, le mérite d'avoir fait photographier les monuments de culture sur le sol de la Croatie lui en revient en particulier. Cette évocation des souvenirs devrait conduire à la connaissance de la nécessité d'un développement et élargissement du sens de la continuité du travail et de l'activité dans le domaine organisateur de l'histoire de l'art.

Tihomil Stahuljak

A LA MÉMOIRE D'ARTHUR SCHNEIDER

Dans la partie introductive l'auteur prend en considération la bibliographie du dr A. Schneider, en la systématisant d'après les domaines scientifiques qui intéressaient celui-ci. Citant, par ordre chronologique, tous les travaux publiés, il en donne le commentaire et la valorisation, en analysant à la fois les conditions dans lesquelles travaillait ce scientifique depuis 1906 jusqu'à 1946, en comparant ses mérites et sa méthode de travail aux activités de ses contemporains Gjuro Szabo et Josip Matasović. Dans le désir de présenter l'attitude de A. Schneider vis-à-vis de l'art et ses opinions sur la culture, l'auteur analyse, commente et valorise en détail ses deux oeuvres remarquables «Jardins, parcs et promenades du vieux Zagreb» (1930) et «Le séjour non réalisé de Beethoven en Croatie» (1942). Il est d'avis que tout scientifique se trahit le mieux par sa méthode scientifique, les sources auxquelles il puise et la manière dont il s'en sert. Tandis que dans la première oeuvre A. Schneider n'a pas réussi à intégrer souverainement les sources à l'expose, dans la seconde il la fait en vrai connaisseur. Dans cette lumière, A. Schneider se présente à nos yeux comme le très important investigateur de l'histoire et un des trois écrivains les plus audacieux de la première moitié du XXe siècle qui ont consacré leurs vies à l'avancement de l'art et de la culture croates.

Ljerka Gašparović

ARTHUR SCHNEIDER EN TANT QUE DIRECTEUR DE LA GALERIE »STROSSMAYER«

Esquissant l'activité de A. Schneider en tant que directeur de la Galerie de Strossmayer à Zagreb (1928—1946), l'auteur rend compte de la collaboration de celui-ci avec Gabriel Terey (1926/27), Raymond v. Marle (1929), Oto Beneš (1929), Adolf Venturi (1930) et les autres savants. Mais surtout, l'auteur prend en considération son catalogue portant le titre de «Écoles de peinture italiennes» (1939), ensuite, l'organisation de la célébration du cinquantième anniversaire de la Galerie de Strossmayer (1934) et, au sujet de celle-ci, la collaboration avec Ljubo Babić, le futur directeur de la Galerie. L'auteur, elle nous fait connaître les oeuvres d'art procurées à la Galerie par les soins de A. Schneider, ainsi que ses autres activités concernant les expositions (à la Galerie de Strossmayer et au Cabinet des estampes de la Bibliothèque nationale et universitaire). Elle prête une attention particulière à son travail sur les inventaires, l'analyse scientifique et les prises de photo des objets d'art existant sur le Littoral croate, en Dalmatie et dans une partie de la Croatie continentale

(1930—1941). L'auteur mentionne également maintes autres préoccupations de A. Schneider sur lesquelles portent témoignage les rapports annuels publiés dans les «Annales de l'Académie yougoslave des Sciences et des Beaux-Arts».

Anđela Horvat

UN COUP D'OEIL RAPIDE SUR LE TRAVAIL AU TERRAIN D'ARTHUR SCHNEIDER

C'est un aperçu exhaustif sur le travail de A. Schneider exécuté sur les lieux. Depuis 1930 jusqu'à 1940, c'est lui qui a mené à terme l'enregistrement, dressé l'inventaire avec l'analyse scientifique et fait photographier les monuments de culture existant sur le Littoral croate, en Quarnero, Dalmatie et Croatie du nord-ouest. Le résultat en est une collection de 2478 photos représentant, en majeure partie, les monuments culturels meubles. La prise de photo est faite par S. Noworyta, Ljudevit Griesbach, et surtout par Đuro Griesbach (sur les plaques photographiques de 18x24, 13x18, 10x15 cm, et sur le film de 6x6 cm). Ces reproductions photographiques ont permis un meilleur examen du développement de l'art en Croatie. Une valeur particulière est à attribuer aux photographies représentant les monuments qui ont changé d'aspect au cours des dernières cinquante années ou bien qui ont disparu pour toujours de nos parages par le concours de circonstances et, pour la plupart, en victimes de la dernière guerre.

Ivan Bach

LE PROFESSEUR ET DOCTEUR ÈS LETTRES ARTHUR SCHNEIDER

Cet aperçu traite de A. Schneider en tant que l'auteur des pièces de théâtre, prenant en considération son abondante activité dans le domaine de l'histoire de l'art, de l'histoire de la culture et de la musique, avec l'évocation spéciale du travail pédagogique et scientifique du professeur de l'auteur de cet article. En tant qu'enseignant, A. Schneider fut bon instituteur et conseiller plein de sollicitude. Il prenait soin de la littérature professionnelle et des reproductions, aidait les activités du club des étudiants et organisait l'apprentissage des langues étrangères. C'est lui qui a publié le premier cours photocopié pour les études d'histoire de l'art. L'auteur présente également les données sur la première génération des historiens de l'art formés par A. Schneider.

Kruno Prijatelj

ARTHUR SCHNEIDER ET LA DALMATIE

L'auteur, qui est un des étudiants de A. Schneider, éveille ses souvenirs du temps des études, prenant en considération la personnalité et les oeuvres de cet homme de science et de culture, commentant, en particulier, ses études concernant la Dalmatie («Johann Bernhard Fischer von Erlachs Handzeichnungen für den Entwurf einer historischen Architektur», «Sur le type de la Vierge mère »Trenodusa« et les articles sur nos »Schiavoni« et autres).

Ladislav Šaban

ARTHUR SCHNEIDER ET LA MUSIQUE

Pendant 27 ans A. Schneider fut le secrétaire au Conservatoire de musique à Zagreb (1919—1946). L'auteur le trouve éprouvé, précis, créatif et plein d'initiative, recueilli et méticuleux organisateur de la vie musicale. C'est lui qui organisa des séries de concerts, écrivit des commentaires accompagnant chaque programme de concert, dirigea l'activité éditrice au Conservatoire, mit en ordre la bibliothèque musicale, s'occupa de l'acquisition des musiques et des livres